Возможности фитотерапии в лечении патологии мочевыделительной системы на первичном этапе медицинской помощи

И.А. Дударь

Воспалительные заболевания мочевыводящих путей – одна из наиболее часто встречающихся соматических патологий в практике врачей широкого профиля. Зачастую практикующим специалистам приходится сталкиваться с заболеваниями легкой и средней степени тяжести, единственными проявлениями которых бывают изменения в анализах мочи в виде лейкоцитурии с бактериурией или без нее и жалобы на незначительную дизурию. Важно отметить, что ввиду вероятности погрешности при проведении исследования (неправильно собранная моча, ложноположительные тесты, ситуативные изменения и т. д.), отсутствия выраженной клинической симптоматики, в т. ч. повышения температуры тела, подобные процессы не требуют немедленного антибактериального лечения; при этом в связи со скудностью и стертостью проявлений существует необходимость в дополнительном обследовании и уточнении диагноза.

Указанная симптоматика может быть признаком как очередного обострения (рецидива), так и других заболеваний. Кроме того, существует риск перехода данного процесса в развернутую клиническую картину обострения заболевания.

Как правило, процесс уточнения диагноза и тактики лечения требует проведения лабораторных, инструментальных исследований и наблюдения за пациентом от нескольких дней до 2 нед.

В течение этого времени целесообразно использовать щадящую терапию, которая, с одной стороны, воздействовала бы на большинство патологических процессов, лежащих в основе воспалительных заболеваний органов мочевыделительной системы (МВС), а с другой – не имела бы противопоказаний, ограничений и осложнений.

В настоящее время с этой целью врачами широкого профиля используются фитопрепараты, которые, обладая мягким и щадящим эффектом, не имеют существенных ограничений к применению на этапе установления диагноза, а также характеризуются комплексными фармакологическими свойствами.

Несмотря на то что фитотерапия является оптимальным решением в указанный период, с ее помощью трудно достичь прогнозируемого и гарантированного клинического эффекта. Это объясняется значительным биохимическим полиморфизмом лекарственного растительного сырья. Известно, что концентрация биологически активных веществ (БАВ), определяющих лекарственные свойства растения, может колебаться в 1,5-4 раза даже при условии сбора растений на одной территории. Это обусловлено наличием большого количества подвидов лекарственных растений, а также сбором трав на разных стадиях жизненного цикла. Кроме того, отсутствие научного подхода, направленного на идентификацию БАВ, обуславливающих лекарственную ценность растений, в большинстве случаев не позволяет

разработать и применить оптимальные методы экстракции для тех или иных лекарственных растений в рамках производственного цикла.

Одним из немногих растительных лекарственных средств, в котором удалось устранить указанные недостатки, является широко применяемый в нашей практике фитонринговый препарат Канефрон® Н («Бионорика СЕ», Германия). Его активной субстанцией является специальная композиция ВНО 1040, стандартизованная по содержанию ключевых БАВ листьев розмарина, корня любистка и травы золототысячника. В настоящее время накоплен значительный клинический опыт применения Канефрона Н как при воспалительных заболеваниях почек и мочевыводящих путей, так и при мочекаменной болезни (МКБ). Эффективность и безопасность Канефрона Н были доказаны в многочисленных клинических исследованиях, проведенных более чем в 10 странах мира. Также подтверждены такие важные фармакологические эффекты Канефрона Н, как антибактериальное (как прямое, так и обусловленное блокированием бактериальной адгезии уропатогенов к слизистым оболочкам МВС), противовоспалительное, спазмолитическое, мягкое диуретическое и нефропротекторное (антипротеинурическое) действие.

Таким образом, указанный фитопрепарат отвечает требованиям доказательной медицины и обладает широким спектром эффектов, направленных на большинство патологических процессов, лежащих в основе заболеваний МВС.

Последнее обстоятельство особенно важно для описанной ситуации отсутствия полной определенности с диагнозом и выбором оптимальной тактики лечения. Канефрон® Н применяется врачами широкого профиля в повседневной практике, в т. ч. на этапе активного наблюдения и уточнения диагноза.

Для систематизации опыта многих семейных врачей и терапевтов нами

было проведено ретроспективное исследование применения Канефрона Н на этапе активного наблюдения и обследования пациентов, предъявляющих жалобы на дискомфорт внизу живота, дизурию, у которых в анализах мочи имеют место лейкоцитурия, кристаллурия, бактериурия; в анамнезе – сведения о наличии либо отсутствии хронического цистита, пиелонефрита или МКБ / солевого диатеза.

Цель работы

Изучить целесообразность назначения Канефрона Н на этапе дообследования, диагностики и уточнения тактики лечения у пациентов с нечетко выраженной симптоматикой инфекции МВС, наличием мочевого синдрома в виде лейкоцитурии, минимальной протеинурии, бактериурии.

Материалы и методы

В открытом проспективном многоцентровом исследовании были обследованы 4 тыс. пациентов с проявлениями разнообразной патологии МВС. В исследовании с июня по август 2014 года были задействованы 104 врача общей практики (терапевты и семейные врачи) на базе 31 амбулаторного лечебно-профилактического учреждения в течение 12 мес. В зависимости от выраженности клинической и лабораторной симптоматики пациенты либо сразу получали терапию согласно протоколу лечения установленной патологии, либо (при нечетких клиничко-лабораторных проявлениях) подвергались дополнительным лабораторным и инструментальным исследованиям. В последнем случае на время дальнейшего обследования назначался препарат Канефрон® Н в одной из лекарственных форм (таблетки или капли) до уточнения диагноза (визит 1). За период наблюдения пациенты повторно сдавали клинические анализы, проводилось бактериологическое исследование мочи, по показаниям использовались специальные лабораторные или инструментальные методы исследования (УЗИ и т. д.). При необходимости

пациенты направлялись на консультацию к узким специалистам (урологу, нефрологу или гинекологу). Во время визита 2 при отсутствии положительной динамики после уточнения диагноза больным назначалось соответствующее лечение.

Главным критерием эффективности препарата Канефрон® Н на этапе уточнения диагноза являлась динамика дизурического синдрома, лейкоцитурии, а также появление потребности в лечении у узкого специалиста.

Статистическая обработка результатов исследования проводилась с помощью стандартного пакета

Рис. 1. Структура заболеваний МВС у обследованных пациентов

программ Excel, Statistics. Доверительные различия проверяли с использованием параметрического критерия Стьюдента. Различия считались достоверными при $p \leq 0,05$.

Результаты и обсуждение

Анкетно-опросники были заполнены врачами общей практики на 4 тыс. пациентов. Во время визита 1 у всех пациентов анализировались жалобы, анамнез, а также результаты общего анализа крови и мочи. Из 4 тыс. обследованных у 1708 (42,7%) пациентов имели место выраженные клинические и лабораторные проявления инфекции мочевыводящих путей (ИМП), что позволяло уже на визите 1 установить диагноз и назначить лечение. Пациенты с четкими клиничко-лабораторными проявлениями заболевания в исследование не включались, терапия проводилась по протоколу лечения ИМП, при необходимости осуществлялись госпитализация, лечение у узких специалистов.

У 2292 (57,3%) пациентов нечеткая клиничко-лабораторная картина

Рис. 2. Динамика лейкоцитурії на етапі дообстеження в залежності від нозології

Примечание: $p \leq 0,05$.

диктовала необхідність дальнішого спостереження та проведення доповільних інструментальних або лабораторних досліджень з метою уточнення діагнозу. Ці пацієнти склали групу спостереження (візит 1) пред'являли скарги на невиражені симптоми дизурії, дискомфорт внизу живота, періодичні болю в поперековій частині; в аналізах сечі відзначалась незначительна або, рідко, помірна лейкоцитурія.

Із 2292 пацієнтів групи спостереження 1251 (54,6%) склали жінки, 1041 (45,4%) – чоловіки. Середній вік пацієнтів склав 46,6 років. Серед нозологій, відзначаються у пацієнтів при зборі анамнезу, найбільш частим був рецидив циститу, на другому місці за частотою – МКБ / солевой диатез. Останнє місце за частотою займав хронічний пієлонефрит в фазі нестійкої ремісії (рис. 1). Із супутніх захворювань слід відзначити цукровий діабет (у 8,6% пацієнтів), гострі респіраторні вірусні інфекції (у 42% досліджуваних ставили причиною звернення до лікаря-терапевта), гінекологічні захворювання (у 18% учасників); 61% пацієнтів були в менопаузі. До візиту 2 у всіх пацієнтів був встановлений/уточнений остаточний діагноз і прийнято рішення щодо подальшого спостереження та лікування.

В період між візитом 1 та візитом 2 пацієнти приймали препарат Канефрон® Н 5-10 днів (в середньому 7,8 днів). Під впливом лікування до моменту візиту 2 у більшості хворих відзначалась регрес дизурічних скарг та лейкоцитурія в загальному аналізі сечі. Так, із загальної масиви досліджуваних позитивна динаміка даних показників відзначалась у 1955 (85,3%) пацієнтів. У 337 (14,7%) учасників мала місце негативна динаміка (збільшення лейкоцитурії та дизурії), що в сукупності з даними дообстеження (трехразовий аналіз сечі, двохстаканна проба, лейкоцитарна формула сечі, бактеріологічне дослідження сечі, УЗІ нирок та мочевого міхура, при необхідності – рентгенографія нирок) дозволило діагностувати обострення або рецидив захворювання, направити пацієнта до подальшого лікування до уролога або нефролога або призначити антибактеріальну терапію згідно з результатами бактеріологічного дослідження сечі.

Важко відзначити, що ефективність застосування препарату Канефрон® Н

на етапі обстеження була різною. Так, до візиту 2 регрес скарг та мочевого синдрому частіше відзначалась у пацієнтів з рецидивом циститу, в меншій мірі – у пацієнтів з МКБ / солевим диатезом або хронічним пієлонефритом (рис. 2, 3).

Таким чином, рівень лейкоцитурії в підгрупі пацієнтів з циститом до моменту візиту 2 знизився на 70%, в підгрупі хронічного пієлонефриту – на 52%, в підгрупі МКБ / солевой диатезу – на 68%.

Як видно з рисунка 3, в підгрупі хворих, які мали в анамнезі скарги на цистит, дизурічний синдром був ліквідований у 88,2% учасників, в підгрупі хронічного пієлонефриту відзначалась регрес на 46,2%, в підгрупі МКБ / солевой диатезу – на 81,8%.

Таким чином, до моменту візиту 2 у більшості пацієнтів (85,3%) не було показань до госпіталізації або спеціального лікування. Необхідно відзначити, що позитивна динаміка лейкоцитурії спостережено разом із зникненням дизурії на фоні невисокого мікробного числа при бактеріологічному дослідженні ($<10^5$ мікробних тіл в 1 мл середньої порції сечі у жінок або $<10^4$ мікробних тіл в 1 мл середньої порції сечі у чоловіків) стали показаннями для продовження прийому Канефрону Н до нормалізації аналізів сечі.

Із 2292 пацієнтів побічні реакції в формі невеликої висипки відзначались тільки у 2 (менше 0,1%) пацієнтів. Канефрон® Н у цих учасників був скасований, подальше лікування проводилось згідно з уточненим діагнозом.

Висновки

1. Хронічна або рецидивуюча патологія МВС (цистит, пієлонефрит, МКБ) в фазі нестійкої ремісії (з мінімальною активністю патологічних процесів та клінічних проявів) потребує пристального спостереження та уточнення діагнозу. За цей час активність патологічного процесу може зменшитись або трансформуватись в розгорнуту клінічну картину обострення. Це обставина обумовлює доцільність проведення щадящої комплексної терапії в період обстеження.

2. Терапія в зазначений період повинна включати вплив на широкий спектр універсальних патологічних процесів, лежачих в основі запальних та невоспалительних захворювань МВС.

Рис. 3. Динамика дизурії на етапі дообстеження в залежності від нозології

Примечание: $p \leq 0,05$ для кожної нозології.

3. Застосування комплексного рослинного препарату Канефрон® Н на етапі дообстеження дозволяє досягти зменшення активності патологічних процесів без переходу в розгорнуту клінічну картину обострення у 85,3% пацієнтів.

4. Найбільша ефективність застосування препарату Канефрон® Н на етапі дообстеження та спостереження відзначалась у пацієнтів з рецидивом циститу (регрес дизурії та лейкоцитурії на 88,2 та 70% відповідно).

5. Для повного розкриття лікувально-профілактичного потенціалу Канефрону Н потребується проведення більш глибоких плацебо-контрольованих досліджень.

Ще раз необхідно підкреслити, що не в усіх випадках дизурія та лейкоцитурія потребують негайного призначення антибактеріальної терапії. Відомі проблеми з вірною діагностикою мікроорганізмів диктують необхідність

дотримання строгих показань при призначенні антибактеріальних препаратів. Відсутність підвищення температури тіла у пацієнтів з помірною та незначительною лейкоцитурією та стергими симптомами ІМП дозволяє клініцисту продовжити спостереження та дообстеження пацієнтів. Назначення Канефрону Н в цей період є доцільним, так як дозволяє досягти позитивної динаміки без призначення антибактеріальних препаратів у більшості пацієнтів.

Наші дані щодо спостереження та лікування пацієнтів на первинному етапі надання медичної допомоги повністю підтвердили результати раніше проведеного нами багатокітного дослідження ефективності Канефрону Н у хворих з рецидивом циститу, хронічним пієлонефритом.

Список літератури знаходиться в редакції.

Bionorica®

Запалення нирок? Сечового міхура?

Канефрон® Н

- ✓ німецька якість фітопрепарату
- ✓ значний досвід призначень різним віковим групам та категоріям пацієнтів^{1,3}
- ✓ потенціовання протизапальної терапії⁴

Розкриваючи силу рослин

Для розміщення спеціалізованих видань, призначених для медичних установ та лікарів, а також для розповсюдження на симпозіумах, конференціях, симпозіумах з медичної тематики. Матеріал призначений виключно для спеціалістів у галузі охорони здоров'я.

Канефрон® Н
Таблетки, вагітні обходиться: 1 таблетка містить порошок суцільних лікарських рослин: трави золототисячника 18 мг, кореня любистоку 18 мг, листя розмарину 18 мг, кореня солодки 18 мг, кореня аїстру 29 мг. Додатковий компонент: крохмаль. Канефрон® Н для профілактики та лікування гострих та хронічних інфекцій сечового міхура і нирок, хронічної нефрогенної задержки сечі, профілактика утворення сечових каменів. **Протипоказання.** Підвищена індивідуальна чутливість до компонентів препарату. Тяжкі форми гострої та хронічної ниркової недостатності. Краще не слід застосовувати на виснажені та виснажені організми. **Протипоказання.** Підвищена індивідуальна чутливість до компонентів препарату. Тяжкі форми гострої та хронічної ниркової недостатності. **Умови відпуску.** Без рецепту. **Р.Л. №** У А/4708/01/01; УА/4708/02/01.

Дистрибутор: «Медвіз» Б.В., Ізмаїлова Е.В. (2009) Безпечність Канефрону Н у період вагітності: огляд клінічного досвіду та доказовості. Мед. аспекти здоров'я жінки. 3(20): 2-5. Бранденбург Н.В., Мірошніченко П.Е. (2008) Ефективність препарату Канефрон® Н для профілактики та лікування гострих та хронічних інфекцій мочеполовкової системи. Репрод. здоров'я жінки. 1 (35): 48-51. 3 - Каліда Н.Н., Сободан Е.И. (2012) Патогенетично-орієнтований метод оптимізації встановленої терапії дітей, хворих хронічним пієлонефритом. Світові перетвори. 2(42): 124-129. 4 - Дулар І.С., Лобова О.М., Крот В.В. та ін. (2009) 12-місячне порівняльне дослідження застосування препарату Канефрон® Н у лікуванні хворих із запальними захворюваннями сечової системи. Здоров'я жінки. 3(30): 8-10.

Виробник: ТОВ «Біонорика», 02095, Київ, вул. Кичицької, 9.
Тел: (044) 521-0600; факс: (044) 521-0601; e-mail: office@bionorica.com